

LÁTUNK – de értünk is?

DÓKA
VIKTÓRIA

Vajon a márkajelek, logók világában elér hozzánk református címerünk üzenete? Annyit jelent számunkra, amennyit értünk belőle. Érdeemes olvasni címerünk szimbólumai között, mert hitünk képi megnyilatkozásának üzenetébe akkor is kapaszkodhatunk, ha nehéz időket élünk, ahogy Hajas István is teszi, a Kárpátaljai Református Egyházkerület Levéltárának és Múzeumának igazgatója.

Hogyan keletkezett a Magyarországi Református Egyház címere?

Az 1909-es svájci világkiállításra készítették el, a kálvinista Rómaként is emlegetett Debrecen város 1600-as évektől használt címerét vették hozzá alapul. A reformáció 400. évfordulójára megrajzolt jelképet hivatalosan csak az 1933-as zsinaton fogadta el az egyház. A zászlós bárány mindkét címernek központi alakja, de más, állami jelképekben is megtalálható. Agnus Dei, azaz Isten báránya előre lép, miközben hátrafelé néz. Jézus Krisztus tekintetét a nyáján tartja, hogy lássa, követjük-e őt, és segítsen, ha valamiben szükségét szenvedünk. A zászló Megváltónk győzelmét hirdeti, a ráhímtelt kereszt pedig halálára utal.

A pálmafa nem őshonos növény a Kárpát-medencében.

A pálmaág a Bibliában a győzelem szimbóluma, ezt jelképezi a címerben is. A Bárány két könyvön, az Ó- és az Újszövetségen áll, azaz a mi hitvallásunk is a teljes Szentírásan nyugszik. Mivel városi címerről mintázták, az általános címerrészek is megtalálhatók benne: pajzs, sisakrostély, korona, sisaktakaró és sisakdísz.

Ugyancsak nem biblikus szimbólum a főnixmadár.

A tűzmadár mitológiai állat, de nagyon jól szimbolizálta akkoriban Debrecen városát, amely több alkalommal is leégett, majd újjáépült. Ez keresztyén szempontból is hordozhat jelentést, Jézus Krisztus magáról mondja a János evangéliumában: azért szeret engem az Atya, mert én odaadom az életemet, hogy azután újra visszavegyem. Több egyházkerület címerében találkozunk a pelikán szimbólumával is, amely gyakran szószékkoronának díszé. Az egyszeri megfigyelő a távolból úgy látta, mintha a pelikán a maga testével táplálná fiókáit, és ez vont erős párhuzamot Jézus Krisztussal, aki az az ő testét és véréát adta nekünk, ahogyan erről az úrvacsorában is megemlékezünk.

Kinek a nevéhez köthető a Kárpátaljai Református Egyház címere?

Pécsi L. Dániel budapesti művészéhez, aki kérésre a Magyarországi Református Egyház címerét alapul véve rajzolta meg a kárpátaljai. Összehasonlítva a kettőt láthatjuk, hogy a pajzs szinte teljesen megegyező, ugyanúgy a zászlós bárány lépked a két könyvön, különbség viszont, hogy a kárpátaljai címerben nem pálmafa van a háttérben, hanem a vidékre oly jellemző fiatornyos templom. A főnix helyét fenyőfa foglalja el, ami gazdag erdővilágunkra utal. Az igeválasztás is hasonló, ugyanúgy a római levélből szerepel a „Velünk az Isten”, míg a magyarországi címeren a „Ha az Isten velünk, kicsoda ellenünk?” jelmondat található.

Mennyire határozza meg a kárpátaljai református embert a címerben szereplő vezérige?

Egyéni szükségünk megerősödni abban a hitben, hogy nem vagyunk egyedül. A Kárpátaljai Református Egyház történetében bőven kijutott nehéz időszakból az elmúlt száz évben, amikor a református ember egyetlen reménysége ez a jelmondat volt. A bátyúi gyülekezeti teremben ki van függesztve egy címeres zászló, alkalomadtán beszélgettem róla testvérekkel, az emberek ma is tisztában vannak az alapszimbólumokkal.

Választhatott volna több bibliai motívumot is a herald, kihagyva a mitológiai a református egyház címeréből...

Egyrészt erős lehetett a ragaszkodás a református Debrecen város címeréhez, másrészt ezek a szimbólumok nagyon régiek, némelyik a korai keresztyénkéig vezethető vissza. A

NÉVJEGY

Hájas István 1967-ben született Nagyszőlősen, Kárpátalján. Festőművész, 1986-ban fejezte be az ungvári iparművészeti szakközépiskolát. 30 éve hitoktató, a bátyúi gyülekezet presbitere, jegyzője. Házas, három felnőtt gyermek édesapja. 2004 óta munkatársa, 2013 óta igazgatója a Kárpátaljai Református Egyházkerület Levéltárának és Múzeumának.

református ember számára a főnixmadár valóban a halálból feltámadó Jézus Krisztust szemléltette, függetlenül attól, hogy egyiptomi mitológiai állat. Attól is függ egy szimbólum, hogy én mit értek rajta. Sokan támadják a keresztet is mint keresztény szimbólumot, mivel voltak egyiptomi analógiái, de ha mi, keresztények ránézünk, Jézus Krisztus áldozata jut eszünkbe, nem más. Több támadható szimbólumunk is van, akár a vásárnap ünneplése – aki a kereszténységet kritizálja, mondhatja, hogy a vásárnapnak volt az ünnepe, mi mégis Jézus feltámadására emlékezünk. Ahogy a húsvéti tojás sem csak a tavasz jelképe lehet, utalhat az üres sírra is, ha ezt látom benne.

Manapság, a logókat, márkajeleket nézve, egyszerű formákkal találkozunk, ehhez képest egy címer kevésbé közérthető. Mondhatjuk, hogy lejárt az idejük?

Fontos maradhat, ha érthetővé tesszük mások számára is. A címerek összetettsége történelmükből ered. Középkori lovagi tornák alkalmával váltak fontossá, ahol a lovagot nem lehetett arcáról felismerni, mert sisak takarta, a nemesi címerrel díszített pajzsról azonosították. Innen a címerpajzs elnevezés, és ezért van a mi címerünkön is elsőre érthetetlen módon sisakrostély.

Hol voltak láthatók megalkotásuk idején az egyházi címerek?

Megjelentek hímzett formában zászlókon, illetve épületek homlokzatán lehetett találkozni velük, nem csak református intézményeknél. Manapság az egyházmegyék, egyházkerületek fejléces dokumentumain köszönnek vissza. Több gyülekezet próbál egyéni jelképrendszert megalkotni. A bátyúi refor-

mátusok például két nyitott tenyérben a templomuk stilizált változatát használják fejléceiken. Az égre néző kezek az ézsaiási Igére utalnak: „Íme, a tenyerembe véstelek be, szüntelenül előttem vannak falaid”. (Ézs 49,16)

Mennyire kap ez helyet református önazonosságában?

Részt vállaltam a fejléc megalkotásában, így kötődöm hozzá. Intarziaváltozata a szószékünkön is megtalálható, jól láthatja a gyülekezet. Úgy gondolom, segít kötődni egymáshoz és az egyházhoz. Hitünk jelképe.

Mennyire lelhetők fel címereink az önök által őrzött okiratokon?

Nem jellemző, hogy teljes címerekkel találkozunk a levéltári iratokon, de pecsétekkel mindenképp, ezeken a címerek egyszerűbb változatai szerepelnek. Debrecen pecsétnyomóján csupán a zászlós bárány látható.

Mennyire reformálhatók a címerek? Az életünkkel együtt a címereknek is szükséges a megújulás?

Fordított folyamatról kellene beszélnünk, nekünk kell visszatérnünk őseink hitéhez, azokéhoz, akik cí-

mereinket megalkották, akik annak idején az életüket is áldozták azért, hogy mi most reformátusok lehessünk.

Kik az ön példaképei?

Levéltárosként nehéz egyháztörténeti példaképet keresni, sok mindenkiről olvasunk. A kárpátaljai egyház történetében Kálmáncsehi Sánta Mártonnak, a Tiszántúli Református Egyházkerület püspökének alakja különösen kiemelkedő. Biztosan tudjuk róla, hogy egyike volt azoknak, akik a lutheránus Kárpátaljára elhozták a kálvinizmust. Akkoriban már elfogadott volt a lutheránus irány, viszont a kálvinistákat még üldözték az egyházon belül. Lesújtó lehetett, ahogy a lutheránus többségű ladányi zsinaton kiátkozták 1552-ben. Másik példaképem Radán Balázs, aki első esperese volt a beregi egyházvidéknek, 1548-ban Debrecen első reformált papjainak egyike. A beregszászi szószéken prédikálva érte a halál: agyonlőtte egy katolikus barát.

Mit tanul tőlük?

Hűséget mindenképpen, ragaszkodást ahhoz, amire elhívott Isten a hétköznapiakban. Rájuk gondolok, ha problémákkal kell megküzdenem. Akik előttünk jártak, sokkal nehezebb terheket is viseltek, rosszabb körülmények között is kitartottak, így nekünk sem igen van más választásunk. Nem a könnyebb utat kell keresnünk az életünkben, és nem ragaszkodhatunk kevésbé az értékeinkhez, mint azok, akik reánk hagyták azokat.

■ FOTÓ: MAKÓ ANDRÁS